

עשה. וכבר התבאר משפטי מצוה זו בשני ממציעא. (אלה המשפטים, הלכות וולג פ"ג):

מצוה רעא

הזהיר מעשות עול במדת הארץ והמשקולות. והוא אמרו לא תעשו עול במשפט במדה וגו' ופירוש הפסוק לפי מה שבאה בו הקבלה לא תעשו עול במשפט זה המדה, והם אמרו בבאור ענין זה הלאו לא תעשו עול במשפט אם לדין הרי אמור אם כן למה נאמר במשפט מלמד שהמודד נקרא דיין, ושם אמרו במדה זו מדת הארץ רוצה לומר מדידתה וחלוקתה שיעשה בה כפי מה שיחייבוהו מופתי התשבורת מצדק המדות וידעת האופנים האמתיים בהם, ולא יתעסק בזה במעשה דמיונים כי אין אמתות להם כמו שיעשו רוב העם. במשקל כולל המשקולת והמאזנים. (קדושים, הלכות גניזה פ"ו):

מצוה רעב

שהזהירו מהיות המשקולות והמדות חסרות אצלנו בבתינו אע"פ שלא יעשה בהם מקח וממכר, והוא אמרו יתעלה לא יהיה בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה וכן איפה ואיפה. ולשון גמרא בתרא (דף פ"ע:): אסור לאדם שישהה מדה חסרה או יתירה בתוך ביתו ואפילו הוא עביט של מימי רגלים. ולא החשוב שאמרו לא יהיה לך איפה ואיפה ולא יהיה לך אבן ואבן שהן שני לאוין. אמנם בא להשלים דיני המצוה עד שיפורשו מיני השיעור והם המשקל והמדה כאילו יאמר לא יהיה אצלך שני שיעורין לא במדידה ולא במשקל כמו שבארנו במצות עשה, ואמרו לא יהיה לך אבן ואבן לא יהיה לך איפה ואיפה הוא כמו אמרו לא תשיך לאחריך נשך כסף נשך אוכל נשך כל דבר אשר ישך שהוא לאו אחד כולל מינים הרבה אשר בהם כולם ענין אחד בעצמו, ולא בהכפל הלשונית ירבו המצות כשיהיה ענין אחד כמו שהקדמנו בשרש תשיעי, וכבר קדם לנו כגון זה במצות לא תעשה, והוא אמרו לא יראה לך חמוץ ולא יראה לך שאור. (תלפ, טס פ"ו):

מצוה רעג

שהזהירו מעשות עול בדין, הוא אמרו יתעלה לא תעשו עול במשפט. וענין לאו זה שלא יסתור הגדרים שגדרה תורה לחייב בדבר או לפטור ממנו. (קדושים, הלכות סנהדרין פ"ט):

מצוה רעד

שהזהיר הדיין שלא לקחת שוחד מבעלי הריב ואפילו לדין אמת. והוא אמרו יתעלה ושחד לא תקח. וכבר נכפלה האזהרה בזה הענין. ובספרי לא תקח שחד אפילו לזכות את הזכאי ולחייב החייב. וכבר התבאר דיני מצוה זו במקומות מסנהדרין. (ואלה המשפטים, טס פק כ"ג):

מצוה רעה

שהזהיר הדיין שלא לכבד אחד מבעלי הריב בענין הדין ואפילו היה גדול ונכבד ונשוא פנים לא יסביר לו פנים בדין כשיבא לפניו עם בעל דינו ולא ישאל בעניניו וסיפורו. ואמר יתעלה לא תהדר פני גדול. ובספרי שלא תאמר עשיר הוא זה וכן גדולים הוא איך אביישנו לכך נאמר לא תהדר פני גדול. וכבר התבאר משפטי מצוה זו במקומות מסנהדרין ושבועות. (קדושים מהו, סנהדרין פכ"ג):

מצוה רעו

שהזהיר הדיין שלא לירא מאדם מזיק גזם ודובר עתק ולא יחתוך עליו הדין והאמת, אבל הוא חייב לחתוך את הדין ולא ישים לב במה שיקרה עליו מן ההיוק מן האיש ההוא. והוא אמרו יתעלה לא תגורו מפני איש. ולשון ספרי לא תגורו שמא תאמר מתירא אני מאיש פלוני שמא ירגני או שמא ידליק את גדישי או שמא יקצץ את נטיעותי תלמוד לומר לא תגורו מפני איש. (אלה הדברים, טס פכ"ג):

מצוה רעז

שהזהיר הדיין מחמול על עני בדין אבל ישוה

בין עשיר לעני להכריחו לפרוע מה שהוא חייב לפרוע, והוא אמרו יתעלה ודל לא תהדר בריבו. וכבר נכפלה זאת האזהרה בזה הענין בלשון אחר. והוא אמרו יתברך לא תשא פני דל. ולשון ספרא לא תשא פני דל שלא תאמר עני הוא והואיל ואני והעשיר חייבין לפרנסו אזכנו ונמצא מתפרנס בנקיות תלמוד לומר לא תשא פני דל. (ואלה המשפטים, הלכות סנהדרין פ"ג):

מצוה רעה

שהזהיר הדיין כשידע שהוא אדם רשע ובעל עבירות (והזכיר מהשם עשו) להטות דינו. והוא אמרו יתעלה לא תטה משפט אביונך בריבו. ולשון מכילתא רשע וכשר עומדין בדין לפניך לא תאמר הואיל ורשע הוא אטה דינו תלמוד לומר לא תטה משפט אביונך בריבו אביון הוא במצות, כלומר אע"פ שאביון הוא במצות לא תטה דינו. (טס, טס):

מצוה רעט

שהזהיר הדיין שלא לרחם על מי שיהרוג חברו או חיסר בו אחד מאיבריו רוצה לומר בפרעון קנסות. שלא תאמר עני זה וחתך ידו או סימא עינו בלא כוונה ארחם עליו ואעשה לו צדקה בעונשו. והוא אמרו יתעלה לא תחוס עינך עליו ובערת דם הנקי וגו'. (שופטים וטוטרס, טס פ"ג):

מצוה רפ

שהזהיר השופט מהטות משפט הגרים והיתומים. והוא אמרו יתעלה לא תטה משפט גר יתום. והנה כבר התבאר שמי שיטה משפט אחד מישראל עובר בלאו אחד. והוא אמרו לא תעשה עול במשפט. ואם הטה משפט גר עובר בשני לאוין ואם היה גר יתום עובר בשלשה לאוין. (תלפ, טס פ"ט):

מצוה רפא

הזהיר השופט שלא לשמוע אחד מבעלי הדין שלא בפני בעל דינו. והוא אמרו לא תשא שמע שוא, שברוב יהיו בעלי דין שלא בפני בעל דינם והזהיר השופט משמוע אותם הדברים, כדי שלא תכנס לנפשו צורת הדברים אין יושר להם ולא אמתות. ולשון מכילתא לא תשא שמע שוא אזהרה לדיין שלא ישמע מבעל דין עד שיהיה בעל דינו בפניו ואזהרה לבעל דין שלא ישמוע דבריו לדיין עד שיהיה חברו עמו, ולהזהיר מזה הענין אמר מדבר שקר תרחק כמו שנתבאר ברביעי משבועות (דף ל"ה). ובכלל לאו זה גם כן אמרו אזהרה למספר לשון הרע והמקבלו ומעיד עדות שקר כמו שהתבאר במכות (דף כ"ג). (ואלה המשפטים, הלכות סנהדרין פכ"ה):

מצוה רפב

הזהיר השופט שלא לנטות אחרי רבים כשתהיה התוספת איש אחד לכד, ובאור זה כי כשתהיה המחלוקת בין הדיינים בחוטא ואמרו קצתם שהוא חייב מיתה וקצתם שהוא פטור והיו המחייבין יותר ממוכין במנין איש אחד הנה אינו מותר להמית החוטא ההוא, והזהיר האל את הדיין מהמית אותו עד שיהיו המחייבין יותר מן המוכין שנים. והוא אמרו לא תהיה אחרי רבים לרעות רוצה לומר לא תמשך אחרי איזה רוב שקרה במשפט מות וזה ענין יחדו לרעות. ולשון מכילתא אחד עשר מוכין ושנים עשר מחייבין שומע אני יהא חייב תלמוד לומר לא תהיה אחרי רבים לרעות. ושם אמרו הטייתך לטובה על פי אחד ולרעה על פי שנים. וכבר התבאר משפטי מצוה זו ברביעי מסנהדרין. (טס, טס פ"ט):

מצוה רפג

הזהיר הדיין מהטות לדעת דיין אחד על צד ההשען אליו בחיוב החייב או זכות הזכאי מבלתי שיהיה הדבר מובן אצלו לפי הקשו ושכלו מהקדמות התורה, והוא אמרו לא תענה על ריב לנטות, רצה בזה לא תבקש בריב הנטיה והוא שתטה עם הרוב או עם הגדולים ושתשחק במה שיש בנפשך בדין ההוא. ולשון מכילתא לא